

OPODATKOWANIE VAT USŁUG FINANSOWYCH

Katarzyna Knawa

OPODATKOWANIE VAT USŁUG FINANSOWYCH

Katarzyna Knawa

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

SERIA **MONOGRAFIE**

Publikacja dofinansowana ze środków Uniwersytetu Ekonomicznego
w Krakowie

Stan prawny na 1 stycznia 2022 r.

Recenzent

Dr hab. Krzysztof Lasiński-Sulecki, prof. UMK

Wydawca

Grzegorz Jarecki

Redaktor prowadzący

Kinga Zajęc

Opracowanie redakcyjne

ERGO Katarzyna Rybczyńska

Projekt okładek serii

Wojtek Janikowski, Przemek Dębowski

prawolubni

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących
im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj
jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz,
czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

Szanujemy prawo i własność

Więcej na www.legalnakultura.pl

Polska Izba Książki

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2021

ISBN 978-83-8246-906-6

ISSN 1897-4392

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 22 535 82 19

e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Dla moich Najbliższych

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	13
Wstęp	17
Rozdział 1	
Przepisy dotyczące opodatkowania usług finansowych VAT a zasada określoności oraz harmonizacja	23
1.1. Unijne źródła prawa w VAT.....	25
1.1.1. Dyrektywa 112	26
1.1.2. Rozporządzenia Unii Europejskiej	27
1.1.3. Orzecznictwo TSUE.....	28
1.2. Interpretacja przepisów VAT.....	29
1.2.1. Orzecznictwo TSUE	29
1.2.2. Opinie Komitetu ds. VAT.....	30
1.3. Podsumowanie	32
1.4. Zasady ogólne VAT a usługi finansowe	33
1.4.1. Zasady ogólne VAT jako pochodna podstawowych zasad unijnych i podatkowych	33
1.4.2. Podatek od wartości dodanej jako podatek powszechny	36
1.5. Podatek od wartości dodanej jako podatek neutralny	42
1.5.1. Uwagi ogólne	42
1.5.2. Zasada neutralności VAT <i>sensu largo</i>	46
1.5.3. Reguła neutralności w konstrukcji podatku	52
1.5.4. Zasada i reguła neutralności w opodatkowaniu VAT usług finansowych	56

Rozdział 2

Usługa finansowa jako kategoria ekonomiczna i prawna	59
2.1. Znaczenie języka potocznego dla ustalania zakresu znaczeniowego pojęcia usługi finansowej	60
2.2. Definicje ekonomiczne	63
2.3. Definicje prawne.....	66
2.4. Definicja usługi finansowej w dyrektywach sektorowych Unii Europejskiej	69
2.5. Podsumowanie	80

Rozdział 3

Klasyfikacja usług finansowych dla celów wymiaru podatku od wartości dodanej – zagadnienia ogólne	81
3.1. Regulacje dotyczące usług finansowych w przepisach prawa podatkowego	81
3.2. Niespójność terminologiczna	87
3.3. Zwolnienie jako środek zaradczy na problemy opodatkowania usług finansowych – przyczyny objęcia usług finansowych zwolnieniem z VAT	90
3.4. Historyczne propozycje alternatywnych metod opodatkowania i aktualny stan prac	99
3.5. Próby dookreślenia przepisów dotyczących usług finansowych	106
3.6. Zakres swobody państw członkowskich co do kształtowania zwolnień podatkowych dotyczących świadczenia usług finansowych	110
3.7. Trudności interpretacji przepisów kształtujących zwolnienia	114
3.7.1. Klasyfikowanie zwolnienia z VAT jako przywileju	114
3.7.2. Wąska interpretacja zakresu zwolnień w orzecznictwie TSUE.....	123
3.7.3. ... a może jednak szeroka interpretacja zakresu zwolnień w orzecznictwie TSUE.....	126
3.7.4. Metoda interpretacji prawa przez TSUE.....	128

3.7.5. Interpretacja zharmonizowanych przepisów podatkowych poprzez odwołanie do przepisów pozapodatkowego prawa krajowego a ustalenie podatkowoprawnego stanu faktycznego.....	133
3.8. Podsumowanie	138

Rozdział 4

Niedookreśloność regulacji prawnej w zakresie podatkowych konsekwencji świadczenia poszczególnych usług finansowych	143
4.1. Usługi udzielania kredytów lub pożyczek pieniężnych, w tym pośrednictwo oraz zarządzanie	146
4.1.1. Kredyt i pożyczka – doprecyzowanie zakresu zwolnienia czy ustawowe <i>superfluum</i>	146
4.1.2. Odroczenie płatności jako kredyt.....	151
4.1.3. Zarządzanie kredytami	154
4.2. Transakcje, łącznie z pośrednictwem, dotyczące walut, banknotów i monet używanych jako prawny środek płatniczy	154
4.3. Usługi w zakresie depozytów, prowadzenia rachunków, transakcji płatniczych oraz długów.....	177
4.3.1. Usługi w zakresie depozytów i prowadzenia rachunków pieniężnych.....	177
4.3.2. Transakcje płatnicze, przekazy i transfery pieniężne oraz pośrednictwo w tym zakresie	179
4.3.3. Transakcje dotyczące długów	187
4.3.4. Windykacja należności	201
4.3.4.1. Usługi faktoringu	204
4.3.5. Usługi, których przedmiotem są udziały w spółkach i innych niż spółki podmiotach.....	210
4.3.5.1. Instrumenty finansowe.....	210
4.3.5.2. Działalność gospodarcza a realizacja prawa własności	223
4.3.5.3. Ustalenie odpłatności	234
4.4. Usługi zarządzania funduszami	240

4.5. Czynności stanowiące odrębną całość, właściwe i niezbędne do świadczenia usługi zwolnionej.....	245
4.6. Podsumowanie	259

Rozdział 5

Propozycje rozwiązań sprzyjających zmniejszeniu stopnia niedookreśloności przepisów	261
5.1. Ustalenie treści podatkowoprawnego stanu faktycznego	265
5.2. Zakres podejmowanych działań jako metoda uzyskania określoności.....	267
5.2.1. Identyfikacja świadczenia	267
5.2.1.1. Strony transakcji.....	269
5.2.1.2. Aktywność lub bierność świadczącego.....	271
5.2.1.3. Usługodawca jako podmiot opodatkowania – problem identyfikacji	272
5.2.2. Problem braku odpłatności	276
5.3. Propozycja jednolitej terminologii: usługa finansowa jako zachowanie podmiotu opodatkowania wobec określonego produktu finansowego	281
5.3.1. Transakcje mające za przedmiot określone produkty finansowe	285
5.3.2. Pośrednictwo.....	287
5.3.2.1. Znaczenie ogólne.....	287
5.3.2.2. Fikcja prawna z art. 28 dyrektywy 112 – pośrednik jako usługodawca	291
5.3.2.3. Pośrednictwo a doradztwo	297
5.3.3. Zarządzanie.....	300
5.3.4. Przechowanie	303
5.4. Propozycje rozwiązań dotyczących określonych produktów finansowych	307
5.4.1. Kredyty i pożyczki	307
5.4.2. Transakcje dotyczące pieniędzy	310
5.4.3. Czynności pomocnicze.....	314
5.4.4. Instrumenty finansowe	316
5.4.5. Dług	332

5.4.5.1. Pojęcia wierzytelności i długu na gruncie języka prawnego w oparciu o analizę historyczną	335
5.4.5.2. Powstanie wierzytelności	342
5.4.5.3. Wygaśnięcie wierzytelności	343
5.4.5.4. Zmiana stron transakcji	343
5.4.5.5. Poręczenie długu	352
5.4.5.6. Faktoring	352
5.4.5.7. Ściąganie długów	361
5.4.5.8. Czynniki przedmiotowe różnicujące zakres opodatkowania transakcji zmiany wierzyciela lub dłużnika	362
5.4.5.9. Ustalenie wynagrodzenia w transakcjach dotyczących długu	367
5.5. Podsumowanie	371
Rozdział 6	
Przyszłość opodatkowania usług finansowych VAT	373
Bibliografia	377
Orzecznictwo	385

WSTĘP

Artykuł 217 Konstytucji RP wymaga konstruowania przepisów prawnych w taki sposób, aby podatnicy mogli nie narażając się na sankcje obliczyć prawidłowo wartość ciążącego na nich zobowiązania podatkowego z tytułu świadczenia usług finansowych. Skonstruowane wiele dekad temu ogólne przepisy regulujące materię opodatkowania i zwolnienia z opodatkowania usług finansowych powodują jednakże wiele wątpliwości interpretacyjnych, które rozstrzygane są na poziomie pozastawowym w związku z harmonizacją podatku od towarów i usług.

Z drugiej jednak strony istotna część problemów dotyczących opodatkowania usług finansowych wydaje się nie tyle wynikać z ułomności przepisów – w tej sytuacji ich ogólność może być dobrą cechą – ale ma swoje źródło w stanie faktycznym, który ma być objęty dyspozycją normy podatkowoprawnej. Powstaje zatem pytanie o to, czy istotnie źródłem wątpliwości dla podatnika jest nieokreśloność przepisu, podlegająca dynamicznym zmianom rzeczywistości gospodarczej w branży usług finansowych, która wymyka się konstrukcji podatku od wartości dodanej.

Historia dyskusji dotyczących opodatkowania podatkiem od wartości dodanej usług finansowych sięga czasów projektowania przepisów VI dyrektywy. Jeszcze na tym etapie podnoszono, że usługi finansowe są specyficzne, a przez to wymagają odpowiedniego skonstruowania dotyczących ich regulacji z zakresu podatku od wartości dodanej. Niestety, jako że system podatkowy wprowadzony tą dyrektywą miał charakter przejściowy, zagadnienie przygotowania kompleksowych rozwiązań norm podatkowych dotyczących tych usług zostało odsu-

nięte w czasie. Dopiero 20 lat po wprowadzeniu VI dyrektywy podjęto próbę nowelizacji, która miała na celu usunięcie istotnych wątpliwości, aby kolejne próby kompleksowych rozwiązań zostały porzucone i zaniechane. Co więcej, światowy kryzys finansowy, mający swój początek w roku 2008 także nie przyczynił się do wprowadzenia regulacji ułatwiającej podatnikom świadczącym usługi finansowe dokonanie samoobliczenia podatku w sposób prawidłowy oraz nieprowadzący do sporów z organami podatkowymi. Było to wynikiem powszechnej publicznej krytyki instytucji finansowych jako odpowiedzialnych za pogorszenie się sytuacji makroekonomicznej na świecie, a uzasadnianej skandalami wywołanymi przez pracowników tych instytucji. Rządy państw członkowskich Unii Europejskiej skupiły się wtedy na opracowywaniu alternatywnych metod opodatkowania transakcji finansowych, takich jak *Financial Transaction Tax* czy *Bank Levy*. Pod koniec 2015 r. także ustawodawca w Polsce zdecydował się na wprowadzenie takiego rozwiązania.

Należy podkreślić, że zagadnienie opodatkowania usług finansowych VAT nie było przedmiotem kompleksowych badań, a próby nowelizacji zakończyły się wprowadzaniem fragmentarycznych rozwiązań na tle niejednolitego orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Trzeba też zauważyć, że literatura przedmiotu – w szczególności anglojęzyczna – nie poddaje przy tym wyroków Trybunału wystarczającej krytyce. Podobnie istniejąca literatura polska ogranicza się do przytoczenia orzeczeń TSUE. Brak w niej wystarczającej krytycznej analizy poszczególnych wyroków, które w wielu przypadkach – co wskazywane jest wielokrotnie w niniejszej publikacji – nie są prawidłowe. Z drugiej strony tam, gdzie rozstrzygnięcie Trybunału zdaje się prowadzić do prawidłowych wniosków, brak szerszego teoretycznoprawnego dyskursu motywów rozstrzygnięcia. W ten sposób wyroki TSUE stają się kazuistyczne, przybierają formę precedensów. Nie oznacza to jednak stałości w podejmowanej przez Trybunał interpretacji znaczenia poszczególnych przepisów dyrektyw VI oraz 112. Wręcz przeciwnie, TSUE wielokrotnie próbuje znaleźć kompromis pomiędzy uprzednio sformułowaną interpretacją danego przepisu a faktem, że jego zastosowanie do innego stanu faktycznego w zawisłej sprawie prowadzi do absurdalnych wniosków. W niniejszej publikacji

wskazano wiele takich przykładów. Na tym tle ponownie od 2019 r. mowa jest o kolejnej kompleksowej analizie sposobu opodatkowania usług finansowych na poziomie Unii Europejskiej. Pierwotnie pierwszy rezultat prac miał być dostępny w 2020 r., czemu na przeszkodzie – jak się wydaje – stała globalna pandemia oraz przedłużający się proces Brexitu.

Wątpliwości dotyczące zasad opodatkowania usług finansowych dotyczą właściwie wszystkich elementów konstrukcyjnych podatku. Wydaje się jednak, że o ile podobne problemy występują także przy innych typach świadczeń, to w przypadku usług finansowych ich mnogość oraz znaczenie powoduje, że należało dokonać wyboru co do tego, które z dyskusyjnych zagadnień – jako te o charakterze fundamentalnym – powinny być przeanalizowane w ramach niniejszej publikacji. Mnogość tych kwestii powoduje, że nie jest możliwe rozstrzygnięcie ich wszystkich w ramach jednego tomu.

W ręce Czytelnika oddaję zatem publikację, której celem jest próba zbudowania spójnej metodologii, której zastosowanie pozwoli na usunięcie wątpliwości co do kwalifikacji poszczególnych rodzajów transakcji jako takich, które podlegają zakresowi podatku od towarów i usług i – w konsekwencji – stworzenia mechanizmu odróżniania ich od czynności, które z różnych przyczyn nie mogą być uznane za objęte zakresem tej daniny. Biorąc pod uwagę fakt, że przepisy o podatku od wartości dodanej są zharmonizowane, szczególnie utrudnione może być wprowadzenie w praktyce postulatów *de lege ferenda*. Jednakże trwające po raz kolejny prace nad zmianami w zakresie opodatkowania usług finansowych na poziomie UE dają asumpt do formułowania tego typu postulatów. To jednak temat na odrębne opracowanie i dyskusję. W związku z tym w niniejszej rozprawie nie zawarto sugestii co do zmian w prawie. Skupiono się natomiast na wskazaniu kierunków interpretacji przepisów w zgodzie z zasadą określoności, która bez zmian w ustawie oraz dyrektywie 112 doprowadzi do uznania analizowanych przepisów za zgodne z dyspozycją art. 217 Konstytucji RP. Dokonanie takiej analizy wymagało przytoczenia istniejących poglądów, usystematyzowania ich oraz poddania krytyce, aby wreszcie przedstawić własną opinię.

Przeanalizowanie problemów występujących przy interpretacji istniejących przepisów podatkowych w odniesieniu do usług finansowych dało przyczynek do zaproponowania metodologii, dzięki której można odrzucić błędne interpretacje przepisów, a jednocześnie doprowadzić do powtarzalnych i prawidłowych rezultatów interpretacyjnych, mając za podstawę zasadę określoności. Powtarzalność wydaje się szczególnie istotna wobec nowych typów transakcji i produktów finansowych składających się łącznie na pojęcie usługi finansowej.

Zaproponowano zwłaszcza przyjęcie spójnej terminologii, opartej na budowie przepisów zawartych przede wszystkim w art. 135 dyrektywy 112, a dotyczących usług finansowych. Pojęcie „usługi finansowej” uznano w niniejszej pracy za podstawowe, obejmujące możliwie szeroki zakres desygnatów. Cel pracy w postaci systematyzacji pojęcia uzyskano dzięki dalszej klasyfikacji różnych rodzajów występujących na rynku „usług finansowych”.

Prowadzone rozważania oparte są przede wszystkim na analizie orzecznictwa TSUE oraz poglądów europejskiej i polskiej nauki prawa podatkowego. W mniejszym zakresie odwołano się natomiast do polskiego orzecznictwa sądowego. Wynika to z faktu, że poddane analizie przepisy ustawy o podatku od towarów i usług są analogiczne do rozwiązań prawnych stosowanych w dyrektywie, a sądy w wyrokach opierają się w szerokim zakresie na orzecznictwie TSUE, co jest zgodne z zasadą prounijnej interpretacji polskich przepisów. Zatem jedynie tam, gdzie polskie ustawodawstwo nie zostało w pełni zharmonizowane, a co z tego wynika – jego rozumienie musi być odmienne od przepisów dyrektywy 112 – konieczne było odwołanie się do polskiego orzecznictwa sądowego. Ponadto, zrezygnowano z analizy urzędowych interpretacji przepisów prawa podatkowego, które – choć bardzo liczne – są jednak kazuistyczne, błędne oraz często w większym stopniu oparte na intuicyjnym rozumieniu faktów oraz przepisów prawa niż na prawnej analizie, zgodnej z zasadami interpretacji czy nawet logiki. Polemika z takimi interpretacjami musiałaby być bardzo szeroka, a przedstawienie tylko niektórych zagadnień mogłoby być przyczyną słusznego zarzutu o zbyt fragmentaryczne lub wybiórcze potraktowanie tych indywidualnych aktów prawa. Stąd też skupiono

się na zaproponowaniu takiej interpretacji przepisów, która z powodzeniem mogłaby być stosowana tak przez sądy polskie, jak i przez organy podatkowe, sprzyjając urzeczywistnieniu zasady określoności, która stanowi podstawę i punkt wyjścia przedstawionych w niniejszej rozprawie wniosków.

Rozdział 1

PRZEPISY DOTYCZĄCE OPODATKOWANIA USŁUG FINANSOWYCH VAT A ZASADA OKREŚLONOŚCI ORAZ HARMONIZACJA

Podstawą prawną, która reguluje możliwość nakładania podatków jest art. 84 Konstytucji RP. Zgodnie z tym przepisem każdy jest obowiązany do ponoszenia ciężarów i świadczeń publicznych, w tym podatków, określonych w ustawie. Obowiązek ten stoi jednak w kontrze do prawa własności, będącego podstawowym prawem człowieka i obywatela w demokratycznym państwie prawa. Podatek prowadzi do uszczuplenia majątku zobowiązanego. Stąd też Konstytucja RP wprowadza mechanizmy gwarancyjne służące ochronie praw jednostki. W prawie podatkowym jest to art. 217 Konstytucji RP, zgodnie z którym obowiązek ponoszenia ciężarów i opłat na rzecz państwa skorelowany jest z nałożonym na ustawodawcę obowiązkiem przestrzegania określonych reguł stanowienia tego prawa. Nadto nauka i orzecznictwo wywiodły z zasad ogólnych, jak zasada demokratycznego państwa prawnego¹ i zasada przyzwoitej legislacji², kolejne postulaty o charakterze gwarancyjnym. Ich celem jest zapewnienie pewnej równowagi pomiędzy ochroną prawa własności a obowiązkiem wynikającym z konieczności płacenia podatków, która skierowana do ustawodawcy wymaga, aby przepisy prawa były tworzone

¹ Zasada ta została wyrażona w art. 2 Konstytucji RP i stanowi fundament ustroju państwa polskiego.

² Por. J. Oniszczyk, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego*, Kraków 2000, s. 43.

w odpowiedni sposób³. W zakresie nakładania podatków szczególną wagę należy przypisać zasadzie określoności⁴.

Zasada ta wyrażona w orzecznictwie TK to nakaz stanowienia i stosowania prawa w taki sposób, aby obywatel mógł układać swoje sprawy w zaufaniu, że nie naraża się na skutki prawne, których nie mógł przewidzieć w momencie podejmowania decyzji⁵. Prawidłowa legislacja wymaga, aby tworzone przepisy pozwalały na wywiedzenie z nich norm w sposób jasny, precyzyjny i które wraz z upływem czasu dla określonego stanu faktycznego pozostaną niezmiennie.

W tym zakresie szczególnej troski ustawodawcy wymaga tworzenie treści prawa podatkowego dotyczącego ustalenia podmiotu opodatkowania (podatnika) oraz tego, jakie jego zachowania będą powodować powstanie obowiązku podatkowego (przedmiot opodatkowania). Wraz z pozostałymi określonymi ustawowo zgodnie z art. 217 Konstytucji RP elementami podatku, w procesie stosowania prawa dochodzi do „odkrycia jednej i jedynej kwoty należnego podatku”⁶. Tylko zatem precyzyjny język przepisu prawa pozwala adresatowi normy na dokonanie tego odkrycia w procesie samoobliczania podatku⁷, a przez to uniknięcie sporu z organami podatkowymi.

³ *Proces prawotwórczy w świetle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego. Wypowiedzi Trybunału Konstytucyjnego dotyczące zagadnień związanych z procesem legislacyjnym*, opracowanie Biura Trybunału Konstytucyjnego, http://www.trybunal.gov.pl/epublikacje/download/proces_prawotworczy.pdf (dostęp: 16.09.2012 r.), s. 49 i 52.

⁴ Szerzej na temat zasady określoności K. Knawa, *Zasada określoności zobowiązania podatkowego jako postulat nauki i wymóg prawny*, „Toruński Rocznik Podatkowy” 2014, s. 166.

⁵ Wyrok TK z 15.09.1998 r., K 10/98, OTK 1998/5, poz. 64, za: J. Oniszczyk, *Konstytucja...*, s. 55.

⁶ T. Dębowska-Romanowska, *Uwagi o sposobie definiowania przedmiotu i podstawy opodatkowania* [w:] *Księga pamiątkowa ku czci Profesora Apoloniusza Kosteckiego. Studia z dziedziny prawa podatkowego*, Toruń 1998, s. 35.

⁷ Szerzej na ten temat: B. Brzeziński, *Podstawy wykładni prawa podatkowego*, Gdańsk 2008; A. Bielska-Brodziak, *Interpretacja tekstu prawnego na podstawie orzecznictwa podatkowego*, Warszawa 2009; A. Malinowski, *Polski tekst prawny. Opracowanie treściowe i redakcyjne. Wybrane wskazania logiczno-językowe*, Warszawa 2012; A. Mariański, *Rozstrzygnięcie wątpliwości na korzyść podatnika. Zasada prawa podatkowego*, Warszawa 2012.

1.1. Unijne źródła prawa w VAT

Nie tylko niejasność polskiego języka prawnego i brak precyzyjności ustawodawcy powodują, że istnieją daleko idące problemy w stosowaniu przepisów o podatku od towarów i usług. Można by rzec, że w zakresie tego podatku jest to kwestia niejako wtórna. Specyfiką tej daniny jest bowiem to, że jest to podatek zharmonizowany. Oznacza to, że w dużej mierze treść powinności podatkowej ciążyącej na podatniku determinowana jest w wielowątkowym i wieloetapowym procesie tworzenia i stosowania prawa.

Dla podatku od towarów i usług obok traktatów wspólnotowych i akcesyjnych najistotniejsze znaczenie mają trzy akty o charakterze prawnokształtującym⁸: dyrektywy, rozporządzenia oraz orzecznictwo TSUE. Każdy z tych aktów wymaga odrębnego omówienia.

Wraz z przystąpieniem Polski do UE na państwo polskie zostały nałożone następujące obowiązki polegające na:

- a) włączeniu prawa unijnego do obowiązujących źródeł prawa krajowego i zapewnieniu bezpośredniego obowiązywania prawa UE w państwie członkowskim;
- b) implementacji prawa unijnego do prawa krajowego;
- c) uchyleniu prawa krajowego sprzecznego z prawem unijnym i tworzeniu prawa krajowego zgodnego z prawem unijnym;
- d) stosowaniu wykładni prawa krajowego w zgodności z prawem unijnym;
- e) zapewnieniu przestrzegania i egzekucji prawa unijnego przez organy i sądy krajowe⁹.

⁸ Oczywiście katalog aktów prawnych UE obejmuje obok powyższego umowy międzynarodowe zawarte przez UE, decyzje, zalecenia i opinie.

⁹ C. Kosikowski, *Prawo Unii Europejskiej w systemie polskiego prawa finansowego*, Białystok 2010, s. 41.

1.1.1. Dyrektywa 112

Dyrektywy w przeciwieństwie do rozporządzeń nie obowiązują bezpośrednio, ale wiążą państwa członkowskie co do celu. Realizacja tego obowiązku oznacza konieczność dokonania transpozycji dyrektywy do krajowego porządku prawnego w określonym terminie, przy czym konkretne środki, jakimi państwo miałyby się posłużyć, nie są zdeterminowane, ale leżą w gestii danego państwa¹⁰. Co do zasady, obywatele Unii Europejskiej, którzy staną się adresatami norm po jej implementacji do krajowego porządku prawnego, nie mogą powoływać się na przepisy dyrektyw. Wyjątkiem od tej reguły jest tzw. zasada bezpośredniego obowiązywania (*direct effect*)¹¹. Nie wynika ona wprost z przepisów prawa unijnego, ale została wyinterpretowana przez Europejski Trybunał Sprawiedliwości (obecnie Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej) i wyartykułowana po raz pierwszy w sprawach 26/62 van Gend & Loos¹² oraz 6/64 Costa przeciwko E.N.E.L.¹³ Zgodnie z tą zasadą żaden przepis prawa wewnętrznego nie ma pierwszeństwa przed prawem wspólnotowym, a w razie ich sprzeczności przepis prawa krajowego nie ma zastosowania¹⁴. Ma ona oczywiście zastosowanie także w odniesieniu do dyrektywy 112, regulującej kwestie harmonizacji podatku od wartości dodanej, który w Polsce nazwany jest podatkiem od towarów i usług.

¹⁰ M. Ahlt, *Prawo europejskie*, Warszawa 1998, s. 21.

¹¹ Zasada ta nazywana jest także zasadą bezpośredniego skutku. Należy wskazać, że terminologia prawa podatkowego od czasu wstąpienia Polski do UE nadal pozostaje niejednolita. Szerzej na temat tego zagadnienia por.: D. Antonów, *Wykładnia prawa podatkowego po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej*, Warszawa 2009, s. 66 i n.; B. Kurcz, *Dyrektywy Wspólnoty Europejskiej i ich implementacja do prawa krajowego*, Kraków 2004, s. 65 i n. Wydaje się, że z punktu widzenia identyfikacji źródeł prawa podatkowego poprawniejsze jest posługiwanie się pojęciem bezpośredniego obowiązywania, które lepiej odzwierciedla sytuację, gdy co prawda sprzeczny z unijną dyrektywą przepis prawa krajowego nie może być zastosowany, ale pozostaje ważny. W miejsce przepisu krajowego obowiązuje przepis unijny; tak M. Ahlt, *Prawo...*, s. 31.

¹² Wyrok TSUE z 5.02.1963 r., 26/62, NV Algemene Transport- en Expeditie Onderneming van Gend & Loos przeciwko holenderskiej administracji celnej, CURIA.

¹³ Wyrok TSUE z 15.07.1964 r., 6/64, Flaminio Costa przeciwko E.N.E.L., CURIA.

¹⁴ M. Ahlt, *Prawo...*, s. 31. Zasada ta była wielokrotnie powtarzana przez TSUE, także w odniesieniu do przepisu o rangi konstytucyjnej; zob. G. Bermann, R. Goebel, W. Davey, E. Fox, *Cases and Materials on European Union Law*, West Group 2002, s. 238 i n.

1.1.2. Rozporządzenia Unii Europejskiej

Rozporządzenia są skierowane bezpośrednio do jednostek będących ich adresatami i mają bezpośrednie stosowanie. Nie wymagają wewnątrzpaństwowego aktu transformacji ani ogłoszenia zgodnego z przepisami prawa krajowego, ale publikacji w Dzienniku Urzędowym UE. W wielu przypadkach jednak polski ustawodawca decyduje się na wprowadzenie do ustawy krajowej przepisu o treści odpowiadającej przepisowi danego rozporządzenia. Zabieg taki nie jest oczywiście konieczny, a nawet można rzec, że jest niezgodny z przepisami unijnymi. Mając jednak na względzie fakt, że przepisy rozporządzeń UE w zakresie podatku VAT dotyczą kwestii wпадkowych i nie mają charakteru spójnego lub jednolitego, to rozwiązanie stosowane przez polskiego ustawodawcę trudno ocenić negatywnie zwłaszcza w kontekście zasady określoności prawa podatkowego. W odniesieniu do usług finansowych rozporządzeniem zostały rozstrzygnięte wątpliwości co do tego, czy prowizja pobierana przez sprzedawcę przy dokonywaniu zapłaty kartą kredytową jest odrębną usługą finansową, czy też wartość tej prowizji dolicza się do podstawy opodatkowania transakcji sprzedaży towaru lub usługi (art. 42 rozporządzenia wykonawczego 2011)¹⁵. Interesujące jest to, że – jak wskazuje motyw 5 preambuły do tego rozporządzenia – wobec faktu, że zawiera ono przepisy szczególne dotyczące niektórych zagadnień związanych ze stosowaniem, a ich zadaniem jest zapewnienie jednolitego traktowania na terenie całej Unii wyłącznie tych szczególnych przypadków, to przepisy tego aktu prawnego nie są rozstrzygające w innych przypadkach, a z uwagi na nadane im brzmienie ich zakres stosowania powinien być interpretowany w sposób zawężający.

¹⁵ Zgodnie z art. 73–80 dyrektywy 112, jeżeli dostawca towarów lub usługodawca wymagają, jako warunek przyjęcia płatności kartą kredytową lub debetową, by nabywca lub usługobiorca wpłacili pewną kwotę na ich rzecz lub na rzecz innego przedsiębiorstwa oraz jeżeli całkowita cena do zapłaty przez tego nabywcę lub usługobiorcę niezależnie od metody płatności pozostaje niezmienną, kwota ta stanowi integralną część podstawy opodatkowania dostawy towarów lub świadczenia usług.

Autorka omawia wprowadzoną od 1 stycznia 2022 r. w ramach Polskiego Ładu opcję opodatkowania usług finansowych w miejsce stosowania przez podatnika zwolnienia. Zmiana ta może spowodować trudności przy opodatkowaniu transakcji polegających np. na nabyciu lub sprzedaży udziałów jako usługi finansowej, korzystających ze zwolnienia podatkowego.

W opracowaniu przedstawiono m.in.:

- analizę przepisów VAT w oparciu o orzecznictwo TSUE oraz opinie Komitetu ds. VAT,
- przepisy kształtujące zwolnienia,
- podatkowe konsekwencje świadczenia poszczególnych usług finansowych, w tym: udzielania kredytów lub pożyczek pieniężnych, usług w zakresie depozytów, prowadzenia rachunków, transakcji płatniczych oraz długów, a także usług, których przedmiotem są udziały w spółkach i innych niż spółki podmiotach.

Książka przeznaczona jest dla doradców podatkowych, księgowych, adwokatów, radców prawnych oraz sędziów. Zainteresuje również pracowników działów podatkowych w instytucjach finansowych.

„Niniejsza książka w istotny sposób uzupełnia polską literaturę na temat reguł opodatkowania VAT usług finansowych, czyli głównie zwolnień z opodatkowania. Autorka nie tylko przedstawiła w niej bogate orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości, lecz wskazała na jego dyskusyjne elementy. Dokonała przy tym wnikliwego zestawienia regulacji polskich z unijnymi. Kompleksowa analiza o dużej doniosłości praktycznej została przy tym osadzona na tle teoretycznym”.

Dr hab. Krzysztof Lasiński-Sulecki, prof. UMK

Katarzyna Knawa – doktor nauk prawnych; doradca podatkowy, radca prawny; adiunkt w Instytucie Prawa Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie; członek IFA Polska oraz Stowarzyszenia Naukowego Prawa Podatkowego.

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45
ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL
WWW.PROFINFO.PL

Kup e-book i czytaj
w aplikacji Smarteca

ISSN 1897-4392
ISBN 978-83-8246-906-6

WOLTERS KLUWER POLECA

**PRZEGLĄD
PODATKOWY**

